

TỔNG QUAN THỰC TRẠNG VÀ ĐỀ XUẤT CÁC GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN, BẢO TỒN CÂY DƯỢC LIỆU TẠI TỈNH KHÁNH HÒA

Huỳnh Thị Hồng Trang

Trường Đại học Khánh Hòa

Email: huynhthihongtrang@ukh.edu.vn

Ngày nhận bài: 08/09/2024; Ngày nhận đăng: 04/02/2025

Tóm tắt

Hiện nay, xu hướng sử dụng thuốc từ dược liệu ngày càng gia tăng bởi tính an toàn, hiệu quả lâu dài, ít tác dụng phụ. Việt Nam với những đặc điểm đặc biệt về khí hậu, thổ nhưỡng, phong tục, tập quán thì việc sử dụng các loài cây thuốc trong đời sống càng có ý nghĩa quan trọng. Bài viết này sẽ giúp cung cấp dữ liệu cơ bản về thực trạng và những hạn chế trong phát triển cây dược liệu, từ đó có chiến lược bảo tồn bền vững và phát triển lâu dài nguồn tài nguyên dược liệu tại tỉnh Khánh Hòa.

Từ khóa: Khánh Hòa, cây dược liệu, giải pháp.

An overview of the realities and proposing solutions to develop, conserve medicinal plants in Khanh Hoa province

Huynh Thi Hong Trang

Khanh Hoa University

Received: September 08, 2024; Accepted: February 04, 2025

Abstract

Currently, the tendency to use drugs from medicinal herbs is increasing because they are safe, bring long-lasting effects, and have few side effects. With special characteristics of climate, soil, social customs and practices in Vietnam, the use of medicinal plants in life is even more important. The study helps provide basic data on the current realities and limitations in the development of medicinal plants so that proper strategies are proposed for sustainable conservation and long-term development of medicinal resources in Khanh Hoa province.

Keywords: Khanh Hoa province, medicinal plants, solution.

1. Giới thiệu

Theo Tổ chức Y tế Thế giới (WHO), 80% dân số ở các nước đang phát triển sử dụng y học cổ truyền và thuốc từ thảo dược để chăm sóc, bảo vệ sức khỏe ban đầu. Hiện có rất nhiều loài thực vật được con người sử dụng để làm thuốc; trong đó xu hướng các ngành công nghiệp

mỹ phẩm ngày càng có nhu cầu sử dụng các sản phẩm tự nhiên để chiết xuất làm thuốc. Với hệ sinh thái phong phú, Việt Nam được xem là quốc gia có tiềm năng lớn về phát triển và nuôi trồng dược liệu. Tuy nhiên, theo kết quả điều tra và đánh giá của Viện Dược liệu, hiện tại nhiều loài cây thuốc có giá trị sử dụng và kinh tế cao

trước đây có trữ lượng lớn thì nay đã bị giảm sút nghiêm trọng về số lượng cũng như trữ lượng (Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn, 2023).

Khánh Hòa là một tỉnh nằm ở khu vực Nam Trung Bộ, có điều kiện địa hình, địa mạo và khí hậu rất đặc trưng, thích hợp với nhiều loài cây dược liệu. Tuy nhiên, tỉnh chỉ tập trung nhiều vào công tác bảo tồn, chưa phát triển thành vùng hàng hóa, quy mô sản xuất nhỏ lẻ, rời rạc.

Trước ý nghĩa quan trọng của cây dược liệu và những áp lực mà nguồn tài nguyên này đang gặp phải thì việc thực hiện nghiên cứu là cần thiết để từ đó có chiến lược bảo tồn bền vững và phát triển lâu dài tài nguyên dược liệu tỉnh Khánh Hòa.

2. Đối tượng nghiên cứu

- Điều kiện tự nhiên và thực trạng, hạn chế trong phát triển cây dược liệu tỉnh Khánh Hòa.

- Công tác quản lý, bảo tồn, phát triển tài nguyên cây dược liệu tại tỉnh Khánh Hòa.

3. Phương pháp nghiên cứu

Bài báo này là tiền đề để chúng tôi tiến hành các nghiên cứu khảo sát và nghiên cứu chuyên sâu hơn về sự đa dạng và tiềm năng cây dược liệu tại tỉnh Khánh Hòa. Chúng tôi sử dụng phương pháp nghiên cứu lý thuyết nhằm mục đích phân tích, tổng hợp, đánh giá thực trạng và đề xuất giải pháp. Trong đó bao gồm:

- Kế thừa các tài liệu có liên quan như: danh mục các loài thực vật Việt Nam; từ điển cây dược liệu Việt Nam, kết quả nghiên cứu, đánh giá đã công bố của các cá nhân, cơ quan, tổ chức...

- Thu thập các thông tin dữ liệu về điều kiện tự nhiên, kinh tế, xã hội tài nguyên sinh vật, tài nguyên rừng của địa phương ...

4. Kết quả và thảo luận

4.1. Điều kiện tự nhiên và thực trạng cây dược liệu tại tỉnh Khánh Hòa

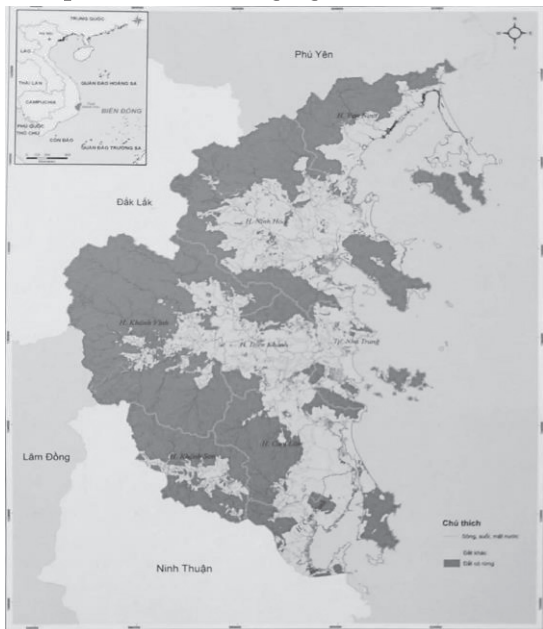
4.1.1. Điều kiện tự nhiên tỉnh Khánh Hòa

Là một tỉnh ven biển Nam Trung bộ Việt Nam, Khánh Hòa có diện tích tự nhiên 5.199,5 km², có bờ biển kéo dài 385 km với gần 200 đảo lớn nhỏ ven bờ và trên 100 đảo, bãi đá ngầm thuộc quần đảo Trường Sa. Khánh Hòa là một tỉnh nằm sát dãy núi Trường Sơn cùng biển, đa số diện tích là núi non, miền đồng bằng rất hẹp, chỉ khoảng 400 km², chiếm chưa đến 1/10 diện tích toàn tỉnh. Miền đồng bằng lại bị chia thành từng ô, cách ngăn bởi những dãy núi ăn ra biển. Núi ở Khánh Hòa không cao, phần lớn chỉ khoảng 1000 m nhưng phần lớn dãy Trường Sơn nên địa hình núi khá đa dạng. Điều này tạo nên khí hậu Khánh Hòa có những nét biến dạng độc đáo với các đặc điểm riêng biệt. So với các tỉnh phía Bắc từ đèo Cả trở ra và phía Nam từ ghềnh Đá Bạc trở vào, khí hậu ở Khánh Hòa tương đối ôn hòa hơn do mang tính chất của khí hậu đại dương.

Tỉnh Khánh Hòa nằm trong khu vực nhiệt đới gió mùa, có nền nhiệt-ẩm cao quanh năm và ít biến động. Khí hậu chia làm 2 mùa rõ rệt với mùa khô bắt đầu từ tháng 1 đến tháng 8, mùa mưa từ tháng 9 đến tháng 12. Khánh Hòa có các nhóm đất chính như đất đỏ vàng, đất thung lũng, đất phù sa, đất cát, đất phèn mặn... Sự đa dạng về thổ nhưỡng tạo nên sự phong phú của thảm thực vật trên tỉnh Khánh Hòa. Theo thống kê năm 2019, tỉnh Khánh Hòa hiện có 239.436 ha, trong đó 74% là rừng tự nhiên, còn lại là rừng trồng. Độ che phủ rừng của Khánh Hòa cao hơn trung bình của cả nước (Sở Tài nguyên và Môi trường, 2021; Lưu Hồng Trường & cs., 2019).

Khánh Hòa có vị trí đặc biệt hướng ra biển Đông cùng với các điều kiện tự

nhiên thuận lợi giúp hệ thực vật tại đây có tính đa dạng cao. Kết hợp với khí hậu ôn hòa, Khánh Hòa thích hợp với nhiều loại cây dược liệu khác nhau tạo thuận lợi cho việc phát triển đa dạng nguồn dược liệu.

Hình 1. Bản đồ che phủ rừng ở tỉnh Khánh Hòa năm 2017

Nguồn: (Luu Hồng Trường & cs.,2019)

4.1.2. Thực trạng cây dược liệu tỉnh Khánh Hòa

Theo kết quả điều tra của Viện Sinh thái học miền Nam, tổng số loài thực vật có tiềm năng dược liệu ở Khánh Hòa là 974 loài, thuộc 607 chi và 177 họ, chiếm 38,9% tổng số loài thực vật của tỉnh (Luu Hồng Trường & cs.,2019) Toàn tỉnh hiện có 93 loài được cộng đồng sử dụng khá phổ biến. Trong đó, 10 loài cây thuốc đang được khai thác và sử dụng rộng rãi.

Bảng 1. Các loài cây dược liệu được nhiều người khai thác và sử dụng nhất

STT	Tên loài	Tên khoa học
1	Chuối cô đơn	<i>Ensete glaucum</i>
2	Yên bạch	<i>Chromolaena odorata</i>
3	Mè tré bà	<i>Amomum villosum</i>
4	Kim thất	<i>Crassocephalum</i>

		<i>crepidioides</i>
5	Bá bệnh	<i>Eurycoma longifolia</i>
6	Sâm lông	<i>Cyclea peltata</i>
7	Diệp hạ châu	<i>Phyllanthus urinaria</i>
8	Lùn nước	<i>Schumannianthus dichotomus</i>
9	Ngãi bà đê	<i>Curcuma sp.</i>
10	Dây xanh	<i>Tinospora crispa</i>

Nguồn: (Luu Hồng Trường & cs.,2019)

Kết quả điều tra của Viện cũng ghi nhận 49 loài cây thuốc quý hiếm, trong đó 39 loài nằm trong Sách đỏ Việt Nam (2007), 15 loài nằm trong Danh mục đỏ thế giới (2018), 15 loài theo Nghị định 32 (2006) và 1 loài theo Nghị định 160 (2013) của Chính phủ về quản lý động, thực vật rừng nguy cấp, quý, hiếm. Nhiều loài bị khai thác tràn lan như: Chuối cô đơn (*Ensete glaucum* (Roxb.) Cheesman.), Yên bạch (*Chromolaena odorata*), Mè tré bà (*Amomum villosum*), Diệp hạ châu (*Phyllanthus urinaria* L.)... Nguồn: (Luu Hồng Trường & cs.,2019). Vì vậy, muốn phát huy tiềm năng cây dược liệu cần có giải pháp bảo tồn thích hợp; đồng thời biến chúng thành ngành sản xuất đem lại hiệu quả kinh tế cao.

Kết quả khảo sát của Hội Bảo vệ thiên nhiên và môi trường Khánh Hòa đã ghi nhận 37 loài cây ở xung quanh Tháp Bà, gồm hơn 100 cá thể, trong đó phần lớn là các loài cây rừng bản địa và có thêm vài loài cây giá trị cao được trồng mới; một số loài cây dùng làm dược liệu: Mã tiền (*Strychnos nux-vomica* L.), Cui biển (*Heritiera littoralis* Dryland), Trôm (*Sterculia foetida* L.),...

Tại khu bảo tồn thiên nhiên Hòn Bà, nguồn dược liệu cũng được phân bố rất phong phú. Tác giả Trần Thị Ngọc Diệp và

cộng sự đã xác định được 515 loài với 360 chi, 120 họ thuộc 3 ngành thực vật bậc cao có mạch được sử dụng làm thuốc (Bảng 2). Trong đó có nhiều dược liệu có giá trị cao như: Linh chi (*Ganoderma lucidum*), Sa nhân (*Amomum xanthioides*), Dó bầu

(*Aquilaria crassna*), Lưỡi ươi (*Scaphium macropodum* (Miq.) Beumée ex K. Heyne), Cốt toái bồ (*Drynaria fortunei*), Ngũ gia bì (*Schefflera octophylla*), Ba gạc (*Rauwolfia cambodiana*) (Trần Thị Ngọc Diệp, 2016).

Bảng 2. Sự phân bố các loài cây thuốc trong các ngành thực vật bậc cao có mạch được sử dụng làm thuốc

Ngành	Họ		Chi		Loài	
	Số lượng	Tỷ lệ (%)	Số lượng	Tỷ lệ (%)	Số lượng	Tỷ lệ (%)
Ngành Dương xỉ (Polypodiophyta)	2	1,67	2	0,55	3	0,58
Ngành Thông (Pinophyta)	3	2,50	4	1,11	7	1,36
Ngành Ngọc lan (Magnoliophyta)	115	95,83	354	98,34	505	98,06
Tổng	120	100	360	100	515	100

Nguồn: (Trần Thị Ngọc Diệp, 2016).

Khánh Hòa được biết đến là tỉnh khởi đầu trong việc trồng cây dược liệu Xáo tam phân (*Paramignya trimera*), một loại dược liệu mang lại giá trị kinh tế cao. Công ty dược liệu Nam Việt đã triển khai phát triển khu vực dược liệu trồng cây dược liệu này trên diện tích 40 ha tại 2 huyện Vạn Ninh và Ninh Hòa. Có thể nói, Khánh Hòa là nơi cung cấp cây giống Xáo tam phân trọng yếu cho cả nước. Theo thống kê năm 2021, diện tích trồng Sả (*Cymbopogon citratus*) toàn tỉnh đạt 110 ha, Cà gai leo (*Solanum procumbens* Lour.) 19 ha, Bạc hà (*Mentha arvensis* L.) 3 ha, Nghệ (*Curcuma longa* L.) 2,6 ha, Dó bầu (*Aquilaria crassna*) còn lại khoảng 50 ha (Cục Thống kê tỉnh Khánh Hòa, 2021).

Sự đa dạng và phong phú nguồn tài nguyên thực vật nói chung và tài nguyên cây thuốc nói riêng tại tỉnh Khánh Hòa đã góp phần quan trọng trong việc bảo tồn đa dạng sinh học, lưu giữ nguồn gen quý cho nhân loại. Hơn nữa, tài nguyên cây thuốc mang lại nhiều giá trị về kinh tế, khoa học và môi trường.

4.2. Hạn chế trong phát triển cây dược liệu trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa

Hiện nay, xã hội đang có nhu cầu rất lớn trong việc sử dụng các bài thuốc nam để phục vụ chăm sóc sức khỏe và chữa bệnh. Trên thực tế nguồn dược liệu cung cấp để phục vụ nhu cầu của cuộc sống chủ yếu được khai thác trong rừng tự nhiên. Nhằm bảo tồn và phát triển nguồn dược liệu, UBND tỉnh Khánh Hòa đã phê duyệt “Đề án khung bảo tồn nguồn gen cấp tỉnh giai đoạn 2014 -2020”. Tuy nhiên, công tác quy hoạch các vùng khai thác dược liệu tự nhiên; phát triển nguồn giống, trồng dược liệu; quy hoạch hệ thống các cơ sở sơ chế, chế biến, chiết xuất và bảo quản dược liệu... chưa được quan tâm thực hiện đúng mức.

Bên cạnh đó, do khai thác bừa bãi nên trữ lượng dược liệu tự nhiên ngày càng cạn kiệt, nhiều cây thuốc quý hiếm đang có nguy cơ tuyệt chủng. Việc khai thác tới mức “truy sát” khiến cây Xáo tam phân (*Paramignya trimera*) trong tự nhiên gần như biến mất trên địa bàn Khánh Hòa là một ví dụ. Do chưa có cơ chế khuyến khích, ưu đãi, việc nuôi trồng, khai thác dược liệu chưa được người dân quan tâm nên lượng cây dược liệu giảm. Tình trạng

vận chuyển; xuất khẩu dược liệu tự nhiên theo đường tiêu ngạch diễn ra ồ ạt, làm ảnh hưởng lớn đến nguồn dược liệu, suy giảm đa dạng sinh học... Công tác quảng bá, giới thiệu sản phẩm chưa tốt, chưa có sự phối hợp của các ban ngành địa phương cũng làm cho vốn tài nguyên này chưa được sử dụng hiệu quả, giá trị kinh tế thực sự còn chưa cao; chưa đem lại sự thành công, đảm bảo sinh kế lâu dài cho người dân. Nhiều loài cây dược liệu làm thuốc quý hiếm trong tự nhiên đang dần cạn kiệt và có nguy cơ biến mất trong tương lai.

Từ năm 2014 đến nay, công tác nghiên cứu, bảo tồn, nhân giống và phát triển nhiều đối tượng cây bản địa quý, hiếm có tiềm năng dược liệu được triển khai tại một số đơn vị trong tỉnh như: Thông 2 lá dẹt (*Pinus krempfii* Lecomte), Pơ mu (*Fokienia hodginsii* A.Hendry & H.Thomas), Sâm ngọc linh (*Panax vietnamensis* Ha et Grushv), Hoài sơn (*Dioscorea persimilis*), Sâm bố chính (*Hibiscus sagittifolius* (Kurz. Merr.), Xáo tam phân (*Paramignya trimera*), Sa nhân tím (*Amomum longiligulare* T. L. Wu),... Tuy nhiên, việc phát huy tiềm năng dược liệu Khánh Hòa mới chỉ dừng lại ở công tác bảo tồn, chưa phát triển thành sản xuất hàng hóa (ngoại trừ một số dược liệu được thương mại hóa như trà Xáo tam phân, tinh dầu Bạc hà,...), quy mô nhỏ, theo kiểu tự phát, chưa được quy hoạch cụ thể. Đa số các vùng trồng dược liệu là do các công ty tư nhân đầu tư làm chủ, cây dược liệu vẫn chưa được trồng phổ biến tới các hộ dân.

Triển khai thực hiện “Chiến lược quốc gia phát triển ngành Dược Việt Nam giai đoạn đến năm 2020 và tầm nhìn đến năm 2030”, tỉnh Khánh Hòa đã tổ chức nhiều hoạt động xúc tiến kêu gọi đầu tư,

liên doanh, liên kết để phát triển dược liệu, phát triển sản xuất thuốc y học cổ truyền từ nguồn dược liệu trong nước, tại địa phương (UBND tỉnh Khánh Hòa, 2017). Tuy nhiên, vẫn chưa có nhiều doanh nghiệp mặn mà trong việc đầu tư phát triển sản xuất, kinh doanh dược liệu trên địa bàn. Công tác phát triển vùng dược liệu chưa xứng tầm với tiềm năng, lợi thế của tỉnh...

4.3. Các định hướng phát triển cây dược liệu tỉnh Khánh Hòa hiện nay

Việt Nam có nguồn dược liệu quý phong phú và nền y học cổ truyền lâu đời, có bản sắc riêng. Chính phủ đã rất quan tâm và tạo thuận lợi để phát triển trồng dược liệu, phát triển ngành công nghiệp sản xuất các sản phẩm từ dược liệu. Theo Đề án phát triển Dược liệu của Bộ Nông nghiệp và phát triển nông thôn 2023, Khánh Hòa thuộc khu vực Nam trung Bộ với quy hoạch phát triển các cây Dược liệu gồm các loài bản địa như Diệp hạ châu trắng (*Phyllanthus urinaria* L.), Dừa cạn (*Catharanthus roseus* (L.) G. Don), Đậu ván trắng (*Lablab purpureus* (L.) Sweet), Hoài sơn (*Dioscorea persimilis*), Nghệ vàng (*Curcuma longa* L.), Sa nhân tím (*Amomum longiligulare* T. L. Wu), Sâm Ngọc linh (*Panax vietnamensis* Ha et Grushv); ưu tiên phát triển các loài: Bụp giấm (*Hibiscus sabdariffa* L.), Dừa cạn (*Catharanthus roseus*), Sa nhân tím (*Amomum longiligulare* T. L. Wu) và Sâm Ngọc linh (Bộ Nông nghiệp và phát triển nông thôn, 2023). Năm 2022, tỉnh Khánh Hòa đã triển khai thành công mô hình trồng Sâm Ngọc Linh với quy mô lớn tại Hòn Bà (Đỗ Anh Thy, 2022). Đó cũng là tiền đề để nhân rộng, phát triển mô hình trồng các cây dược liệu khác trên địa bàn tỉnh.

Hình 2. Vườn ươm cây Sâm Ngọc Linh tại khu bảo tồn thiên nhiên Hòn Bà

Thực hiện chiến lược phát triển ngành Dược Việt Nam giai đoạn đến năm 2030 và tầm nhìn đến năm 2045, UBND tỉnh Khánh Hòa xây dựng chiến lược trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa với quy hoạch phát triển ngành Dược liệu gồm:

- Quy hoạch và mở rộng phát triển vùng nuôi trồng cây, con làm thuốc, bảo hộ, bảo tồn nguồn gen và phát triển dược liệu quý hiếm, đặc hữu trên cơ sở tăng cường đầu tư kỹ thuật – công nghệ tiên tiến, kết hợp với kinh nghiệm truyền thống.
- Xác định các giống cây dược liệu có thị trường và khả năng phát triển phù hợp với sinh thái từng vùng của tỉnh Khánh Hòa.
- Khuyến khích và ưu tiên các dự án nuôi trồng, chế biến dược liệu đạt tiêu chuẩn. Xây dựng và đề xuất các chính sách ưu đãi đối với công tác nuôi trồng và chế biến dược liệu.
- Tăng cường công tác phòng chống buôn lậu, vận chuyển trái phép dược liệu qua biên giới. Bảo tồn các nguồn gen dược liệu đặc hữu, có giá trị kinh tế cao; khai thác bền vững, hạn chế xuất khẩu các dược liệu quý hiếm, nguy cấp.
- Chú trọng đầu tư nghiên cứu, ứng dụng công nghệ tiên tiến hiện đại trong bảo tồn nguồn gen dược liệu đặc hữu, quý có giá trị kinh tế cao, nghiên cứu chọn tạo giống mới từ nguồn gen trong tỉnh. Sưu tầm nghiên cứu kế thừa các bài thuốc và kinh nghiệm sử dụng cây thuốc của các dân tộc trong cộng đồng.
- Truyền thông về chất lượng, an toàn hiệu quả, tác dụng của dược liệu, nhất là các

dược liệu đặc hữu. Tăng cường thông tin, quảng bá sản phẩm dược liệu mang thương hiệu quốc gia.

Trong những năm qua, tỉnh đã quan tâm nghiên cứu, kế thừa, bảo tồn, phát triển nền Đông y và nguồn dược liệu. Điển hình, công ty cổ phần trang trại dược liệu Liên Sơn đã thực hiện 02 dự án gồm: dự án “Trang trại dược liệu Liên Sơn”, trồng 25.000 cây giống dược liệu tại xã Khánh Hiệp, huyện Khánh Vĩnh; dự án “Bảo tồn, khai thác, phát triển hiệu quả một số loài cây thuốc quý, có giá trị cao tại Khánh Hòa” tại huyện Khánh Vĩnh từ năm 2018 đến năm 2020; khuyến khích người dân “trồng cây thuốc tại vườn, tại nhà”, hướng đến hình thành các vùng chuyên trồng, chế biến cây thuốc theo hướng công nghiệp. Hiện nay, toàn tỉnh có 129 vườn thuốc mẫu trồng thuốc nam trị các chứng bệnh thông thường (tăng 47 vườn thuốc mẫu so với năm 2017) (UBND tỉnh Khánh Hòa, 2024).

Hình 3. Vườn ươm cây Xáo tam phân (*Paramignya trimera*) tại thị xã Ninh Hòa, tỉnh Khánh Hòa (năm 2024)

Khánh Hòa là tỉnh có lợi thế về phát triển du lịch nên đã có các định hướng phát triển du lịch sinh thái kết hợp tham quan các vùng nuôi trồng dược liệu; du lịch kết hợp mua các sản phẩm dược liệu và thuốc cổ truyền mang đặc trưng của tỉnh. Bên cạnh đó, UBND tỉnh đã ban hành Kế hoạch triển khai Chiến lược phát triển nông nghiệp và nông thôn bền vững giai đoạn 2021-2030, tầm nhìn đến năm 2050 trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa, phê duyệt 3 đề án, dự án, quy hoạch phát triển cây dược liệu. Nhiều dự án phát triển nguồn dược liệu đã và đang đem lại giá trị kinh tế, góp phần nâng cao thu nhập cho người dân.

4.4. Một số giải pháp bảo tồn và phát triển cây dược liệu trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa

Với mục tiêu phát triển bền vững, tỉnh Khánh Hòa cần có nhiều giải pháp bảo tồn và phát triển nguồn dược liệu quý hiện có, cụ thể:

- Xây dựng cơ chế chia sẻ lợi ích với cộng đồng trong việc khai thác, sử dụng và phát triển nguồn tài nguyên thiên nhiên một cách có hiệu quả mà không làm ảnh hưởng đến giá trị tài nguyên và tính đa dạng sinh học.

- Triển khai xây dựng một số mô hình nhân giống, gây trồng và phát triển một số loại cây thuốc quý. Từ đó làm cơ sở để triển khai, nhân rộng các mô hình cho người dân trong khu vực nhằm phục vụ phát triển kinh tế xã hội và gắn với công tác bảo tồn đa dạng sinh học.

- Bảo tồn, khai thác và phát triển nguồn gen đa dạng sinh học rừng quý hiếm, có giá trị làm dược liệu.

- Di thực những cây thuốc quý về vườn thuốc của gia đình hoặc các vườn thuốc của trạm y tế xã hay các mô hình vườn thuốc, rừng bảo tồn cộng đồng trước hết là bảo tồn sau đó có cơ hội nhân rộng.

- Các sở ban ngành phối hợp đưa ra những chính sách thiết thực, cơ chế quản lý khai thác đối với các cá nhân tổ chức khi đến thu mua sơ chế dược liệu trên địa bàn. Sở Khoa học và Công nghệ tiếp tục coi dược liệu và chế biến dược là lĩnh vực trọng điểm ưu tiên để bố trí kinh phí hợp lý để hỗ trợ sản xuất giống, trồng khảo nghiệm, phân tích dược tính, chế biến, ứng dụng và đổi mới công nghệ, xây dựng thương hiệu, bảo hộ sở hữu trí tuệ, bảo tồn phát triển nguồn gen... để hỗ trợ chương trình dược liệu.

- Tổ chức các lớp tuyên truyền, tập huấn cho người dân về các phương pháp khai thác bền vững những loài cây thuốc. Nâng cao năng lực quản lý, bảo vệ nguồn tài nguyên cây thuốc tại khu bảo tồn. Phát huy tối đa tri thức bản địa về trồng dược liệu để kết hợp với kỹ thuật canh tác mới và hỗ trợ thương mại hóa các bài thuốc gia truyền để kích thích nhu cầu dược liệu. Bên cạnh đó, thúc đẩy du lịch canh nông, du lịch cộng đồng, du lịch sinh thái để kết hợp quảng bá, giới thiệu và bán dược liệu, sản phẩm chế biến cũng như các bài thuốc cổ truyền.

Có thể thấy, nhiệm vụ trước mắt cần tiến hành điều tra, xác định trữ lượng, số loài, vùng có khả năng để khai thác nguồn dược liệu tự nhiên một cách hợp lý. Song song đó, tập trung thực hiện các nhóm giải pháp trên các lĩnh vực: phát triển nguồn giống dược liệu; trồng cây dược liệu; chế biến, sản xuất dược liệu; xây dựng chính sách ưu đãi, hỗ trợ nhằm thu hút doanh nghiệp, người dân đầu tư vào sản xuất, kinh doanh dược liệu... Đặc biệt, tỉnh cần có cơ chế hình thành hệ thống liên kết từ nuôi trồng, thu mua, chế biến đến sản xuất, xuất khẩu dược liệu để người dân chủ động tham gia vào chuỗi liên kết. Bảo tồn cây dược liệu tỉnh Khánh Hòa là nhiệm vụ

trọng tâm, cần sự chung tay của chính quyền, doanh nghiệp, cộng đồng. Xây dựng kế hoạch phát triển bền vững, kết hợp bảo tồn và khai thác hợp lý để phát huy giá trị của cây dược liệu, góp phần nâng cao đời sống người dân.

5. Kết luận

Nguồn tài nguyên dược liệu ở Khánh Hòa rất phong phú và đa dạng. Những nghiên cứu cơ bản về thành phần loài ngày càng làm tăng thêm số lượng loài cây thuốc. Đây thực sự là một nguồn tài nguyên đầy triển vọng. Tuy nhiên, nếu không có một chính sách bảo tồn và khai thác một cách có hiệu quả thì nguồn tài

nguyên này vẫn mãi ẩn sâu trong thiên nhiên. Những chính sách bảo tồn hay các đề tài dự án khai thác và phát triển nguồn tài nguyên cây thuốc luôn cần thiết để góp phần gìn giữ và phát triển nguồn tài nguyên vô giá này. Để phát huy giá trị cây thuốc, chuyển từ bảo tồn sang sản xuất, ứng dụng phục vụ nhu cầu khám, chữa bệnh và xuất khẩu, tỉnh cần nghiên cứu, xây dựng chính sách hỗ trợ phát triển ngành dược liệu Khánh Hòa với những quan tâm về đất đai, giống, kỹ thuật, kêu gọi doanh nghiệp đầu tư, thu hút nông dân tham gia,... Đó là cách bảo tồn và phát triển tốt nhất tài nguyên dược liệu của tỉnh □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bộ Nông nghiệp và phát triển nông thôn. (2023). Đề án phát triển cây Dược liệu.
- Cục Thống kê tỉnh Khánh Hòa. (2021). *Báo cáo điện tích, năng suất, sản lượng cây hàng năm 2021*.
- Đỗ Anh Thy (2022), Nghiên cứu trồng thử nghiệm cây Sâm ngọc linh tại Khu bảo tồn thiên nhiên Hòn Bà”. Đề tài cấp cơ sở tỉnh Khánh Hòa.
- Lưu Hồng Trường và cộng sự (2019). *Báo cáo nhiệm vụ Điều tra xác định các loài thực vật có ích tại tỉnh Khánh Hòa và đề xuất các biện pháp bảo tồn, phát triển bền vững*. Sở Tài nguyên và môi trường tỉnh Khánh Hòa, Chi cục Bảo vệ môi trường và Viện sinh thái học Miền Nam.
- M. Q. Dang, M. K. Tran, T. P. Nguyen, and M. P. Truong. (2018) “Diversity of medicinal plant resources in Nam Du island, Kien Giang province,” *The VNU Journal of Science*, vol. 34, no. 4, pp. 105-115.
- Sở Tài nguyên và Môi trường. (2021). Báo cáo tổng kết nhiệm vụ đánh giá khí hậu tỉnh Khánh Hòa.
- Trần Thị Ngọc Diệp. (2016). *Nghiên cứu tiềm năng cây thuốc tại khu BTTN Hòn Bà tỉnh Khánh Hòa*. Luận án tiến sĩ Sinh học, viện Sinh thái và tài nguyên sinh vật.
- UBND tỉnh Khánh Hòa. (2017). *Quyết định về việc ban hành kế hoạch triển khai, thực hiện “Chiến lược quốc gia phát triển ngành Dược Việt Nam giai đoạn đến năm 2020 và tầm nhìn đến năm 2030” trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa*.
- UBND tỉnh Khánh Hòa. (2024). *Kế hoạch thực hiện chiến lược phát triển quốc gia ngành Dược giai đoạn đến năm 2030 và tầm nhìn đến năm 2045 trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa*.